

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертацію

Шерешкової Інги Ігорівни

*на тему: «Особливості психологічного самозахисту
військовослужбовців збройних сил України від негативного впливу
медіаперцептивної комунікації», представлену до захисту на
здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 053 – психологія*

Актуальність теми У роботі розглянуто питання протидії негативному впливу інформації в медіа на морально-психологічний стан військовослужбовців, що набуває особливого значення в умовах тривалої війни. Протягом останніх майже двох років після повномасштабного вторгнення посилюється тенденція впливу медіа як стресора, який погіршує психічний стан користувачів. Якщо в серпні 2022 року серед мешканців великих міст перегляд інформації в медіа щодо воєнних загроз визначався 43% опитаних їхнім стресовим досвідом, то в жовтні 2023 року актуальним стрес від побаченого чи почутого в медіа став актуальним для 81% громадян України. Екстраполюючи соціологічні дані, отримані для цивільного населення, на військовослужбовців, можемо зрозуміти надзвичайно високий рівень актуальності дослідницьких питань дисертації.

Зміни інформаційного поля в умовах війни, спотворення інформації та підміна реальності видуманими «альтернативними фактами», маніпуляція емоціями споживачів, вплив на сприйняття реальності шляхом медіавтруchanь – це спроби, спрямовані на підрив психологічних ресурсів суспільства в цілому і воїнів зокрема. Воєнний стан значно скорочує можливість регулювання медіа системи, а відсторонення від інформаційного поля унеможливило вчасне отримання важливої інформації, тому цілком логічним є пошук ефективних

засобів саморегуляції і самозахисту шляхом керування медіаперцептивною комунікацією, на що і спрямовано дослідження. Теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження особливостей психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації є актуальним і високо соціально затребуваним.

Дослідниця справедливо відмічає, що поняття психологічний захист і психологічний самозахист є недостатньо розмежованими і потребують розвитку саме в контексті опору негативному впливу медіаопосередкованої комунікації і ширше – інформаційного впливу. Мета дослідження полягала у визначенні структури і особливостей психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації та експериментальній верифікації програми його розвитку.

Для досягнення поставленої мети вірно зазначено завдання і запропоновано дизайн дослідження та підібрано методики. Відповідність теоретичних та емпіричних складових дає змогу охарактеризувати роботу як структурно завершене цілісне і результативне дослідження, що дало змогу обґрунтувати наукові положення, сформульовані в дисертації, запропонувати адекватні висновки і рекомендації.

Загальна характеристика роботи, оцінка структури та обсягу дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Список використаних джерел складає 242 публікації, з них 24 англомовних, з них 8% 2019-2023 року. Загальний обсяг дисертації – 296 сторінок, з них основний матеріал викладено на 214 сторінках з відповідно оформленими таблицями та ілюстраціями.

Оформлення всієї дисертації загалом відповідає вимогам МОН України.

Характеризуючи роботу, слід, зазначити обґрунтованість методологічних зasad предметному спрямуванню. Використана джерельна база забезпечує висвітлення проблематики і можливість виконання дослідницьких завдань. Теоретичну частину дослідження представлено в першому розділі дисертації в

логіці руху від аналізу механізмів психологічного захисту і самозахисту через розгляд досвіду досліджень явищ медіаперцептивної комунікації до окреслення і конкретизації дослідницьких питань стосовно актуальної проблеми самозахисту військовослужбовців від негативного впливу інформації на морально-психологічний стан.

У другому розділі обґрунтовано програму емпіричного дослідження, представлено аналіз емпіричних результатів констатувальної частини щодо особливостей наявного стану психологічного захисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. За результатами цієї частини емпіричного дослідження сконструйовано авторську структурно-функціональну модель розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації.

Третій розділ представляє результати формувального експерименту з розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців – від обґрунтування розробленої програми розвитку «Слово – теж зброя!» до її верифікації і оцінки ефективності.

Висновки дисертації є достатньо деталізованими, відповідають меті і завданням роботи. Визначено поняття «психологічний самозахист людини від негативного інформаційного впливу» як здатність (бажання і вміння) людини контролювати та захищати свій психологічний простір, забезпечувати власне психічне здоров'я, психологічне благополуччя і безпеку, що ґрунтуються на інтеріоризованому досвіді рефлексії довільних і мимовільних прагматичних думок, диспозицій, дій як оптимальної відповіді на актуальні негативний інформаційний вплив. Відповідно запропоновано структурні блоки і параметри для операціоналізації поняття (когнітивно-рефлексивний, перцептивно-емоційний і поведінково-регулятивний). Обрана методологія оцінки ефективності розвивальної програми демонструє зсуви розподілу між рівнями діагностованого самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної

комунікації. Висновки коректно резюмують результати проведеного теоретичного аналізу і емпіричного дослідження.

Наукова новизна роботи визначається тим, що в ній уперше визначено концепт «психологічний самозахист від негативного впливу медіаперцептивної комунікації», емпірично верифіковано його зміст, структурно-функціональні компоненти та показники, виокремлено індивідуальні відмінності і рівні розвитку феномену самозахисту, розроблено структурно-функціональну модель подальшого розвитку психологічного самозахисту військовослужбовців ЗСУ від негативного впливу медіаперцептивної комунікації. Значного подальшого розвитку набуває рефлексивний підхід у медіапсихологічних дослідженнях.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати і розроблена та верифікована розвивальна програма можуть бути безпосередньо використані при підготовці військовослужбовців, зокрема в межах навчання офіцерського складу Збройних Сил України . їх застосування для удосконалення професійної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України, запровадження в освітній процес вищих військових навчальних закладів. Комплекс діагностичних методик і розвивальних технік сприятиме реалізації завдань психологічного забезпечення щодо протидії негативним інформаційним впливам на військовослужбовців Збройних Сил України всіх категорій та зумовить позитивні тенденції розвитку системи внутрішніх комунікацій військових частин і підрозділів Збройних Сил України. Діагностичний комплекс методик може використовуватися в вищій освіті для оцінки і прогнозування інформаційно-психологічної стійкості фахівців різних галузей.

Ступінь досягнення мети та повнота викладення основних положень дисертації в публікаціях авторки демонструє відповідний вимогам науковий рівень. Виконано всі заплановані завдання і досягнуто мети, отримані результати характеризуються науковою новизною і практичною значущістю. За результатами дослідження опубліковано 22 праці, з них 7 - статті в наукових рецензованих фахових виданнях, включених до Переліку МОН України, 1 –

міжнародного видання (*Baltic Journal of Legal and Social Sciences* заснованого 2021 року, ISSN: 2592-8813, DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813> (протягом 2002–2020 цей журнал виходив під назвою "Baltic Journal of Law"), а також розділ підручника. Публікації апробаційного характеру представляли результати дослідження фаховому співтовариству, в тому числі на 8 міжнародних масових заходах, що цілком відповідає чинним вимогам.

Дотримання академічної добросердечності, відповідність анотації основним положенням дисертації. Об'єктивне оцінювання як тексту, так і результатів дисертації (висновків, пропозицій та рекомендацій) дає підстави стверджувати, що Шерешковою Інгою Ігорівною було дотримано загальні стандарти та вимоги академічної добросердечності. Всі повилання в роботі оформлено відповідним чино з дотриманням Шерешковою I.I. етичних стандартів недопущення академічного плаґіату. Анотація до поданого дисертаційного дослідження повною мірою відображує основний зміст та результати наукового дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

1. У теоретичному розділі широко охоплено різноманітні негативні інформаційно-психологічні впливи (дезінформація, маніпуляція, пропаганда тощо) та інформаційно-психологічної безпеки та психічних і психологічних захистів, разом з тим, залишається недостатньо чітко розкритим зв'язок стабілізаційного психологічного самозахисту щодо медіаперцептивної комунікації військовослужбовця із індивідуальним психологічним благополуччям воїна і загалом національною безпекою.

2. Використані в другому розділі процедури експертного оцінювання психологічних якостей, найбільш значущих для психологічного самозахисту військовослужбовців Збройних Сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації використовується термінологія рангів, проте кількісна оцінювання використано таке, що характерне для бальної оцінки. Так, при ранговій оцінці найвищий ранг позначається найменшим значенням, а при

балльній оцінці – найбільшим. Авторка використала для визначення знаущих характеристик ті, що мають значення не нижче 17, що відповідає термінології оцінювання в балах.

3. Для операціоналізації змінної психологічного самозахисту від негативного впливу медіаперцептивної комунікації використано оцінку життєвих стилів, а саме тест-опитувальник «Індекс життєвого стилю» Р. Плутчика, Г. Келлермана і Х. Конте, залишається запитання щодо обґрунтування валідності – чому саме ця методика і загалом стильовий підхід є адекватними для визначення механізмів.

4. Виявлено погрішності в оформленні деяких літературних джерел, а також окремі граматичні помилки.

Проте висловлені зауваження не знижують наукового і практичного внеску Шерешкової І.І., мають переважно дискусійний характер, не знижують достовірність та наукову цінність викладених в дисертації наукових результатів і цілком можуть бути враховані у подальшій науковій роботі дисертанта.

Висновок про відповідність встановленим критеріям.

Аналіз дисертаційної роботи Шерешкової І.І. ««Особливості психологічного самозахисту військовослужбовців збройних сил України від негативного впливу медіаперцептивної комунікації»» дає підстави для висновку про те, що ця робота є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для галузі військової психології та Збройних Сил України, вирішуючи вкрай актуальне науково-практичне завдання. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44; зі змінами від 21.03.2022 р.), а її автор

Шерешкова Інга Ігорівна заслуговує здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

Заступник директора з наукової роботи Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки

Найдьонова Любов Антонівна

9 січня 2024 р.

